YECDER KİTAPLARI
3

CAMİ MERKEZLİ HAYAT

YECDER III. ULUSAL DİN GÖREVLİLERİ SEMPOZYUM TEBLİĞLERİ

(13 MAYIS 2012 - İSTANBUL)

YECDER / Cami Merkezli Hayat

Copyright © Yecder, 2013
Bu eserin tüm yayın hakları Yunus Emre Camii Külliyesi Eğitim ve Kültür Derneği'ne aittir. Eserde yer alan metin ve resimlerin Yunus Emre Camii Külliyesi Eğitim ve Kültür Derneği'nin önceden yazılı izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Kitabın Sahibi
Mehmet Keskin / Sarıgazi Yunus Emre Camii İmam Hatibi

Yayına Hazırlayan
Şadettin Göksu /DKAB Öğretmeni

Redaksiyon
Ayşe Umurbek/DKAB Öğretmeni

Görsel Tasarım
Yüksel Yücel

ISBN: 978-605-62091-1-6

Yayın Numarası: 3

Basım Tarihi: Mart 2013

Basım Yeri: Pelikan Basım
Gümüşsuyu Caddesi Odin İş Merkezi No:28/1
Topkapı / İstanbul
Tel.:0212 613 79 55
http://www.pelikanbasim.com

Sarıgazi Yunus Emre Camii Külliyesi Eğitim ve Kültür Derneği
Meclis Mahallesi, Cemal Gürsel Caddesi, Yunus Sk. No: 2
Sarıgazi – Sancaktepe / İSTANBUL
Tel: 0216 621 17 57

www.yecder.org - yecdermail@gmail.com

ister, ayna rolündeki çocuk da bu yapılanların aynısını yapar.

Öğretmen başka bir gruptaki diğer bir çocuğa, aynaya kızgın kızgın bakmasını, senden nefret ediyorum demesini ister. Ayna rolündeki çocuk da bu yapılanların aynısını yapar. Oyun bu şekilde bütün sınıfa yaptırılır.

Bu oyun, boy aynası yardımıyla da yapılabilir. Çocuk aynanın karşısında bu davranışları tekrarlayabilir.

Öğretmen bu oyunla sevginin karşılıklı olduğunu, karşındaki insana nasıl davranırsan onun da sana aynı şekilde davranacağını, iyilik yapanın iyilik göreceğini vurgular.

2. AİLE EĞİTİM MERKEZLERİ OLARAK CAMİLER: ANNE-ÇOCUK GRUPLARI (0-5 YAŞ)

Yrd. Doç Dr. Rıfat ATAY
Akdeniz Üniv. İlahiyat Fak. Öğretim Üyesi / Antalya[81]

ÖZET

Toplumun temel yapı taşlarından aile, en önemli eğitim merkezidir. Ailede de en etkin eğitimci annedir. Kim için eğitim sorusunun cevabının ise çocuklar olduğu açıktır. Evin sınırlı ortamı bir tarafa bırakılırsa çocuğun erken yaşlarda eğitilebileceği en uygun ortamlardan birisi de camidir.

Modern eğitim kurumları, çocukların eğitim yaşının 0-4 olduğunu kabul etmektedir. Çocuğun dünyasını oluşturan imge ve düşüncelerin temelinin bu ve bunu takip eden dönemde atıldığı da bilinmektedir. Çocuk için böylesi hayati önem taşıyan ilk eğitiminde cami ile tanışması kültürel duyarlılığı olan herkesin genellikle evet diyebileceği bir gerçektir. Tabidir ki camide eğitim ile camide neyin verileceği ayrı ayrı sorulardır ve farklı celselerde tartışılmalıdır. Erken dönem eğitimde çocuklara verilmesi gereken eğitim, doğrudan olmaktan ziyade dolaylıdır. Diğer bir ifadeyle, çocuğun caminin doğal ortamında bulunup oranın atmosferini teneffüs etmesi en temel hedeftir. Bundan ötesi eğiticinin takdirine kalmakla beraber, asıl olan çocuğa oyun ortamı içerisinde bir şeylerin kazandırılmasıdır.

81 rifatay@akdeniz.edu.tr

Camiler sadece namaz edası için kullanılması gereken mekânlar değil, aynı zamanda toplumsal buluşma merkezleridir. İlk dönem İslam Tarihi'nde ve halen günümüzde bazı bölgelerde, özellikle Müslümanların azınlıkta olduğu yabancı ülkelerde, camiler, toplumsal buluşma merkezleri olarak işlev görmektedirler. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın çeşitli kampanyalarla camileri hayatın merkezine almaya çalıştığı bugünlerde, camilerde ihdas edilebilecek "Anne-Çocuk Grupları (0-5 Yaş)" camilerin asli görevlerinden birini ifa etmesine neden olacaktır.

Tebliğimizde, camilerin toplumsal hayatın merkezine yeniden çekilebilmesi için her mahallede, bir ya da birkaç camide ihdas edilebilecek "Anne-Çocuk Grupları"nın (0-5 Yaş) imkânı ve muhtemel meseleleri tartışılacaktır. Müftülüklerin onaylayacağı camilerde, görevlilerin eşi ya da mahalledeki girişken bir bayanın önderliğinde haftada bir gün bir araya gelecek anneler ve çocuklarının serbest bir şekilde toplanmaları öngörülmektedir. Anneler, çay içip kendi aralarında sohbet ederken, çocuklar da gönüllerince camide oyun imkânı bulacak ve camiyi zihinlerine tatlı hatıralarla kazıyacaklardır.

A. Giriş: Niçin Bu Konu?

Başlamadan evvel, kuramsal çerçeveye dair bir kaç notu hemen zikretmek yerinde olacaktır. Her ne kadar başlık **"anne-çocuk"** dese de ben, konunun sadece çocuk boyutu ile ilgileneceğim, anne boyutu ile ilgilenmeyeceğim. Anne-çocuk çoğunlukla yan yana zikredildiği için beraber zikrettik, yoksa çerçeveye anneyi de dâhil etmek istediğimizden değil.

İkinci nokta ise benim uzmanlık alanımla ilgilidir. Ben din felsefecisiyim, din eğitimcisi değilim. Dolayısıyla ilgilendiğim alan işin düşünce boyutudur, doğrudan eğitim boyutu değildir. Tebliğin eğitim boyutu daha çok dolaylı olarak ortaya çıkacak, bir nevi yan dalımız olacaktır. Diğer bir ifadeyle, benim temel ilgi alanım çocuk merkezli düşünce eğitimi ya da çocuğun düşünce dünyasına sembolik olarak caminin ve daha genelde de dinin yerleştirilmesi olacaktır.

Uzun yıllardır kafamda olan böyle bir çalışmayı yapmama üç olay neden olmuştur. Bunlardan ikisi altı yıl yaşadığım İngiltere'de birisi de kahir ekseriyetinin Müslüman olduğu Türkiye'de, hem de Peygamberler diyarı

Şanlıurfa'da, vuku bulmuştur. Tarih sırasıyla bunları kısaca özetleyeyim.

Yurt dışında doktora çalışmaları vesilesiyle bulunduğumda, konu gereği John Hick'le bir kaç kez röportaj yaptım. Ben kendisinin bazı fikirlerine itiraz ederek, bu çözümlerin çok fazla Hristiyan merkezli olduğunu söyleyince; kendisi daha tarihselci bir yaklaşım benimseyerek, "Hristiyanlığın geçtiği yollardan İslam da geçecek," iddiasında bulunmuştu.

Bu iddiaya şu resmî de ekleyince, sözlerin ne kadar çarpıcı olduğu dikkatlerden kaçmayacaktır. İngiltere'ye ayak bastıktan altı ay sonra ülkenin ikinci büyük şehri Manchester'a bir vesileyle gidince, en çok dikkatimi çeken şey şehrin değişik yerlerinde terk edilmiş, binaları yıkılmak üzere olan, pejmürde kiliselerdi. Avlu duvarları yıkılmış, pencereleri ve camları kırık, metruk binalar. Yurt dışına gidenlerden, bu binaların bir kısmının, başta bizim gurbetçiler olmak üzere diğer din mensupları tarafından alınıp, ya ibadet ya da başka amaçlar için kullanıldığını eminim çoğunuz duymuşsunuzdur. Aynı pejmürdeliği, İngiltere'nin dini merkezi sayılan Canterbury Katedrali'nde de görünce durumun vahametini anlamak zor olmuyordu. Bunu dil kursunda, nispeten dini bütün, en azından kendini Hristiyan addeden hocamıza aktardığımda, çok hayret edecek bir şey olmadığını, nihayet kilisenin de bir kurum olduğunu ve müşterisi olmazsa binaları önce kapatıp, sonra da elden çıkaracağını büyük bir soğukkanlılıkla ifade etmişti. Üzülerek ifade etmeliyim ki, aradan geçen yaklaşık 15 yıllık zaman zarfında Hick'in haklı çıkmakta olduğuna yer yer kanaat getirmeye başladım.[82]

İngiltere'deki ikinci olay birinci ile zıt gibi görünmekle beraber, konumuzla daha doğrudan ilgilidir. Komşuluk ilişkileri çerçevesinde eşimin tanıştığı mahalleden bazı bayanlar, onu haftada bir-iki kez toplanan Anne-Çocuk Gruplarına davet etmişler. Bana sordu, ben de hem sosyalleşme hem İngilizcesinin gelişmesi hem de çocuğun gelişimi açısından olabileceğini söyledim. Birkaç kez gidince, toplantıların bir kısmının kilisenin bir bölümünde yapıldığını; ortamın cazip olmasına rağmen, bunun çocukların dini dünyası ve uzun vadede dini yaşantısı açısından müspet etkilerinin

82 Belki alakasız gibi görülebilir ama 28 Şubat sürecinde ebeveynlerin okulların önleri kapalı olduğu gerekçesiyle, erkek çocuklarını İHL'lerine göndermemeleri bunun iyi bir örneğidir. Bu nedenle ilahiyat fakültelerine 80'li-90'lı yıllarda yüzde onluk barajla giren kız öğrenciler, 2000li yıllarda çoğunluğu teşkil ederek erkekler yüzde onlara hatta beşlere düşmüştür. Bu oran, bugün üçte iki oranında hâlâ kızların lehinedir.

olamayacağını ileri sürerek kilisede yapılanlara gitmeyeceğini söyledi. (Toplantıların bazısı da belediyenin gösterdiği uygun ortamlarda yapılırdı). Ben de itirazı gayet yerinde bularak, kararını desteklediğimi belirttim. Eşim de bundan sonra kilisede yapılan toplantılara pek katılmadı.[83]

Üçüncü olay, yurt dışından döndüğümüzden kısa bir süre sonra mahalle camimizde vuku buldu. 13.05.2001'de bir pazar günü öğle namazı için bize en yakın camiye (Hz. Rasulullah Camii) gittim. Eşimin teklifi üzerine beş yaşındaki oğlumu da beraberimde götürdüm. Onu götürürken, onun henüz cami âdâbını tam bilmediğinin ve muhtemel bazı problemlere yol açacağının farkındaydım. Kendi başına olsa belki pek bir şey olmazdı, ya da çok az olurdu, ama bir arkadaş da oğluyla geldi ve olanlar oldu. Biz farzdayken diğer çocukla oğlum bu devasa boş alanın cazibesine dayanamayıp, bizim de elimiz ve kolumuzun bağlı olmasından istifade ederek resmen bir baştan diğer başa koşarak *yarış* yaptılar. Boş alanın cazibesi diyorum, çünkü koskoca camide herkesin tatil yaptığı bir pazar günü bile topu topu *yarım* saf vardı ki çoğunluğu ihtiyarlardan ibaretti.

Daha selam verir vermez –son sünneti bile kılmadan önce- öncelikle *imam* efendi ve cemaatten bir kaçı çocuklarımıza sahip olmamız gerektiğini hatırlattı. İkaz yerinde olmakla birlikte bu kadar zamansız olması ve özellikle imam efendinin de buna katılması beni üzmüştü.

Cemaat dağıldıktan sonra biraz geriye kalarak imam efendiye çocuklara çok sert davrandığını hatırlattım. O da cami âdâbını bilmeyen çocukların camiye getirilmemesi gerektiğini, çünkü onların cemaatin huzurunu bozduklarını hatırlattı. Ben de ona Hz Peygamber'in çocuklarla olan ilişkilerini –onları sırtına alıp namaz kılmasını (Umame ile ilgili rivayet: rükû ve secdede yere bırakması, kıyam için tekrar omuzuna alması) ve kucağına alıp hutbe vermesini (Hasan ve/veya Hüseyin'i) hatırlattım. Karşılığında İmam Efendi bana[84] Hz Peygamber'in bir kadının çocuğunun ağladığını duyunca namazı çabucak bitirdiğini hatırlattı. Ayrıca Hasan ve Hüseyin'in Hz. Peygamber'in torunları olarak özel çocuklar olduklarını ve herhangi bir

83 Konu hakkında geniş bilgi için bkz: http://www.askwiltshire.org/info-centre/parent-and-toddler-groups/what-is-a-parent-toddler-group, erişim tarihi: 02/04/2012.

84 Cennibu sibyanekum min'el mesacidi...

çocukla kıyaslanamayacaklarını söyledi. Bunun üzerine ben, öncelikle bayanla ilgili durumun benim aleyhimde değil lehimde bir delil olduğunu, çünkü Hz Peygamber'in acele ederek ona yardımcı olduğunu, üstelik onu çocuğunu getirmekten men etmediğini söyledim. Hasan ve Hüseyin'in ise çocukluğun gerekleri olan şeyleri yapma ya da yapmama açısından diğer çocuklardan farklı olmadıklarını ifade ettim.

Hoca efendi, son olarak bir Ramazan'da oğlumun yaşlarından oluşan bir grup çocuktan birkaçının camiye resmen işediğini ve bu sebeple çözümün de yedi yaşın altındaki çocukların camiden uzak tutulmasının olduğunu söyledi. Bense ona Rasulullah'ın mescidine işeyen bedeviye ashabın kızmasına rağmen Hz Peygamber'in nasıl müsamaha gösterdiğini hatırlattım. Tartışmanın bir yere gitmeyeceğini anlayınca da oradan ayrıldım. Sonrasında da çocuğumu bir daha o camiye götürmedim. Bu davranışımın imam efendi adına bir kazanç olduğunu bilmekle beraber, onunla kavga etmenin faydasız olduğunun farkındaydım. Zira o zaman bile, emeklilik yaşı çoktan gelmiş, oldukça yaşlı olan imam efendi, bir kaç yıl sonra aynı il sınırları içerisinde imamlık yapan oğlu ile becayiş yaparak emekli olmadan önce oğlunu camiye getirmişti. Sonra da emekli olup cami cemaati olarak oğlu üzerinden yine oradaki tahakkümünü devam ettirmekteydi. Cami ve cemaat üzerinde bu kadar etkili bir imam çok iyi şeyler yapabilecekken, ilişkinin mücadeleye dönüşmesi durumunda çok kötü şeyler de yapabilir. Kaldı ki bu kadar tartıştığım bir insanın arkasında namaz kılmak da çok zevk vermez ve huşudan eser kalmazdı.

B. Neden Çocuklar?

Eğer Batılı bir düşünür olarak Hick'in Hristiyanlık için biçtiği elbisenin İslam'a uymadığını ve uymayacağını iddia edeceksek, hareket noktamız çocuklar olmalıdır. Bizden sonra bu bayrağı çocukların devralmasını ve devam ettirmesini umuyorsak, onların dinle, diyanetle, İslam'la, camiyle, cemaatle barışık olmalarını sağlamamız gereklidir. Yoksa son zamanlarda benim ekranlarda yaşadığım hüzünlü duyguyu çoğumuzun daha yoğun bir şekilde yaşaması ve Hick'in öngörülerinin doğru çıkması kaçınılmazdır. Ekrandaki hüzünle kastettiğim şey, İslam'ı ve İslami düşünceyi temsil ettiğini zannettiğimiz kimselerin çocuklarını beyaz camda (TV) görünce onların pek de ebeveynlerinin temsil ettiği düşünceyi temsil etmediklerini fark etmemizdir.

Konuyu fazla uzatmadan, iki örnekle ne kastettiğimi kısaca izah etmeye çalışayım. Merhum Necip Fazıl'ı hepimiz tanırız. Hayatını iki devreye ayırıp, önce ve sonra diye düşünce dünyasını ve eserlerini taksim ettiği herkesin malumudur. Temsil ettiği düşünce uğruna mahkeme mahkeme sürünmüş, hapishanelerde yatmıştır. Geride kalanların onun bu duruşunu ne kadar temsil ettiğini kazara öğrenmek insana üzüntü vermektedir. Kısa bir süre önce, bir arkadaşımla Çile'deki meşhur "Destan" şiirini konuşurken, bir yerini hatırlayamayıp kütüphanemdeki bir kaç nüshadan birini elime aldım. 1980 İhtilali'nden sonra yapılan Büyük Doğu baskısında şiirin sonunda yer alan:

"Bir şapka, bir eldiven, bir maymun ve inkılap" dizesindeki toplu anlamın muhtemelen ihtilalcileri rahatsız edeceği endişesiyle "inkılap" kelimesinin toptan kaldırıldığını ve yerine "..." konulduğunu büyük bir şaşkınlıkla fark ettim. Sanırım, Evren ve arkadaşlarının dizede "maymun"a benzetilmesi ihtimali Büyük Doğu'nun sahiplerini böyle bir davranışa zorlamıştı. Büyük Doğu'nun sahiplerinin kimler olduğu herkesin malumudur ama meselenin ehemmiyeti açısından bir daha ilamı elzemdir. Genel sorumlusu, üstadın meşhur şiiri "Zindandan Mehmet'e Mektup"unu yazdığı Mehmet Kısakürek, diğer yetkililer de yine aile üyeleri.[85]

Üstadın hatırasını ve mirasını sırtlanmaya cesaret edemeyen Büyük Doğu Ekibi, bana ister istemez şiirin tamamını ve özellikle son kısmını hatırlattı:

Bak, arslan hakikate, ispinoz kafesinde;

Tartılan vatana bak, dalkavuk kefesinde!

Mezarda kan terliyor babamın iskeleti;

Ne yaptık, ne yaptılar mukaddes emaneti?

Ah! Küçük hokkabazlık, sefil aynalı dolap;

Bir şapka, bir eldiven, bir maymun ve inkılap!

Babalarımızın iskeletlerinin mezarda kan terlemesini istemiyorsak, Mehmetleri Necip yetiştirmeli, bunun için de çocukları camilere dost eylemeliyiz. Çeşitli mazeretlerle onları camilerden uzaklaştırır ve yabancılaştırırsak, geleceğimiz yer pek hayırlı olmayacaktır. Maalesef nesiller arasında şu an yapılabilecek küçük mukayeselerde bunu görmek çok zor olmayacaktır.

85 http://www.buyukdoguyayinlari.com/Kunye.aspx (erişim: 02/03/12).

Bir başka değişim ve dönüşüm örneğiyle konuyu daha da netleştirmeye çalışayım. Çoğu kimsenin malumu olduğu üzere, bu günlerde değişik vesilelerle geçmişe ve değerlerimize dönüyoruz, sarılıyoruz. Bunlardan birisi de İstiklal Marşı şairimiz Mehmet Akif Ersoy'dur. Ona dair ne var ne yoksa ortaya çıkaralım isteğiyle, onun mirasını ya da mirasyedilerini insanların görmek isteyeceğini düşünen aklıselim bir TV yapımcısı, Akif'in torunu ile röportaj yaptı. Herkesin tercihlerine sonuna dek saygılı olmakla beraber, ekranda o bayanı izlerken, "Acaba, bu bayan Akif'in savunduğu, gerekirse uğruna canını verebileceği, Safahat'ında övdüğü, geleceğini müjdelediği Asım'ın neslinin değerlerini temsil eden bir kimse midir?" diye düşünmeden edemedim. Bunu söylerken, bir Müslüman olarak Akif'in de muhtemelen belli zaaflarının olabileceğini –II. Abdülhamit'i yanlış anlamak gibi-; bizim, belki de onu idealize ederek biraz abarttığımızın farkındayım. Ama yine de onu gören bir insan, hemen çoğu şeyi ile onun Asım'ın neslinin dedesi olabileceğini düşünebilir, fakat torunu için aynı şeyi söylemek zor görünmektedir.

Son bir örnekle bu bahsi kapatacağım. Şanlıurfa gibi oldukça muhafazakâr olarak bilinen bir şehirde on iki yıl gibi bir süre yaşadım ve bu süre içerisinde şehrin geçirdiği değişimi görmek ve gözlemlemek çok zor olmadı. Son zamanlarda sık rastlanan bir örnek üç neslin yan yana dolaştığı tezat görüntülerdir. Anneanne çarşaflı ya da geleneksel kıyafetlerle kapalı, anne başörtülü ve mantolu, kızının başı örtülü ama tişörtlü ve kot pantolonlu idi. Örtü vesilesiyle daha görünür olan bayanlara kıyasla erkeklerin daha iyi konumda olduğu zannedilmesin. Kıyafet konusunda onlar erkeklerden çok daha kötü olduğu için zikretmeye gerek yok. Lakin daha çarpıcı bir misal olarak, streslendiği anda elinde tespihi ile "ya sabır" çekmek yerine, cep telefonunu değişik şekillerde çeviren hacı amcaları sıkça görebileceğiniz bir yerdir peygamberler şehri Şanlıurfa.

C. Çözüm: Camilerin Çocuklara Açılması

Eğer Asım'ın neslinin ihyası bir şekilde mümkünse, bu ancak çocukların yolunu mümkün olduğunca erken yaşlarda camiye düşürmekle başarılabilecek bir çabadır. Bunu başarmanın değişik yolları vardır ama biz yalnız

anne-çocuk grupları üzerinde, hatta sadece çocukların camiye getirilmesi konusu üzerinde yoğunlaşacağız; anne konusuna değinmeyeceğiz.

Her ne kadar camiye girmek için kimsenin iznine gerek olmasa da, bu düzenli yapılacak bir toplantı olacağı için öncelikle işin resmî yönünün halledilmesi gerekir. Bu bağlamda, her mahallede uygun cami ya da camilerde toplanmak için imam vasıtasıyla müftülüklere müracaat edilerek izin talep etmek, hiç değilse müftülüğe bu konuda bilgi vermek başlangıç için yeterli olacaktır. Girişte örnek verdiğim mahalle camii imamı gibi bazı imamların, bu durumu tasvip etmeyebilecekleri için konuyu savsaklama ihtimali vardır. Bundan dolayı, konunun tamamen imamın insafına terk edilmemesi, bilakis sıkı takibi gereklidir.

Resmî izin konusu çözüldükten sonra, mesele bu gruba kimlerin nasıl katılacağı noktasına taşınmış olur. Öncelikle bu iş, bayanların katılımıyla olacağı için, grup liderinin belirlenmesi gerekir. Grup lideri de imam ya da cami görevlilerinden birinin eşi olabilir. Onlar katılamazsa mahallede bu işi yürütebilecek bir ya da birkaç bayan olabilir. Grup lideri, üyeleri, toplantının amacını, yerini, saatini, hatta şeklini belirleyerek grubun bir anlamda motorunu oluşturur. Şart olmamakla beraber, ilk iş olarak grubu tanımlayan kısa bir broşür bastırmakta fayda vardır. Belki bu aşamada gruba şirin bir isim bile bulunabilir. Muhtemel bir broşür şeması:

Camide Buluşalım **Anneler ve 0-5 yaş arası çocukları camide buluşuyor**	
Yer	Yunus Emre Camii Toplantı Salonu
Zaman	Her Çarşamba
Saat	10-12 ya da 14-16 (üyelere uygun bir saatle değişilebilir)
Amaç	Çocukların camide sosyalleşmesi, oynaması, eğlenmesi
Kimler	0-5 arası çocuk sahibi her anne
Not	Lütfen, gelirken evinizden birkaç oyuncak getirin.
İrtibat	Hatice Gönüllü 0500 444 12 34
İnternet	www.camidebulusalim.org

Broşürü herkese dağıtmakla beraber, öncelikle mahallede bu işe hem gönül verecek hem de katılabilecek kimselere ulaşmak esastır. Komşular vasıtasıyla isimleri tespit edip, broşüre ilaveten muhtemel üyelerle şahsen görüşmekte fayda vardır. Annelerin çocukları ile katılması elbette şart değildir. Günümüz çalışan annelerinin çocuklarına bazen başka aile büyükleri baktığı için pekâlâ onların da küçüklerle birlikte gruba dâhil olmaları mümkündür. Hatta annenin bizzat kendisinin katılımı şart olmadığı için çocuk, kanuni sorumluluğu üstlenebilecek güvenilir bir kimse ile (komşu, bakıcı vs.) de gönderilebilir. Ama bu yer yer sorunlara da yol açabilecek ciddi bir mesele olduğu için bu konuda hassas davranılması zaruridir.

Üyelerle iletişim, konunun yaygınlaşması açısından önemlidir. Bu mesele de hem genel hem de özel bazda değerlendirilerek teknoloji vasıtasıyla kolayca organize edilebilir. Genel manada yapılacak şey, başta camiler olmak üzere toplumun hemen her kesiminin ulaşabileceği noktalara broşürleri asmak olacaktır. Buna ilaveten, duruma ve imkânlara bağlı olarak, görsel ve yazılı medyayı da kullanarak değişik ilanlarla konunun kamuoyuna duyurulması sağlanır. İnternet imkânı varsa bunu da etkili bir şekilde kullanarak konunun daha geniş kitlelerce duyulması temin edilir. Son olarak, üyelerin telefonları bir bilgi bankasında toplanarak daha hızlı ve etkili iletişim sağlanır.

İletişim konusunun halledilmesinin akabinde toplantının günü, saati ve yerin tespiti gelecektir. Grup başkanı, üyelerle iletişim kurarak, Cuma ve hafta sonları dışında çoğunluğa uyan ortak bir gün ve saat tespit edebilir. Cuma gününün, caminin temizliği, vaaz ve sair genel etkinlikler nedeniyle yoğun olacağı için uygun olmayacağı açıktır. Hafta sonları ise hem ailelerin kendilerine göre farklı etkinlikleri hem de değişik sosyal faaliyetler nedeniyle pek uygun değildir. Elbette, bu günlerin toplantı açısından tamamen yasak günler olması söz konusu değildir. Uygun zemin ve zaman bulunabilirse bu günlerde bile toplantı yapmak mümkündür. Fakat hem mekân hem de katılımcılar açısından bakıldığında, Cuma dışındaki hafta içi günleri bu tür toplantılar için daha uygun görünmektedir.

Toplantı zamanından sonra netleştirilmesi gereken bir diğer konu da toplantının caminin neresinde yapılacağıdır. İstisnalar bir tarafa, imam-

ların büyük çoğunluğunun caminin kirlenmesi, batması, tozlanması gibi konularla mümkünse toplantıya tamamen karşı çıkması, mümkün değilse ana ibadet alanının dışında daha az önemsiz bir mekânda yapılmasını istemesi beklenen bir tepkidir. Ben ise tam aksine, toplantının caminin en önemli mekânı olan harimde, yani ana ibadet alanı içinde yapılması için her türlü yolun denenmesi gerektiğine inanıyorum. Zira camiyi cami yapan ve çocuk için cazip kılan bu alandır. Elbette dış avludan itibaren caminin her tarafının, çocuğun düşünce dünyasında bir anlamı vardır ve her türlü yer bu anlamda müspet katkı sağlayacaktır. Fakat her şeye rağmen esas merkez harimdir ve imkânsız olmadığı sürece toplantıların mutlaka harimde yapılması; eğer başka bir alanda yapılması kaçınılmaz olmuşsa bile 10 dakikalığına da olsa çocukların harimde vakit harcamaları ve o devasa alanı teneffüs etmeleri sağlanmalıdır.

Toplantılar esnasında camide yapılacak aktiviteler, toplantının vazgeçilmez şartları değildir, zira asıl olan çocuğun zihnine caminin gidilebilecek, hem de oyun oynanabilecek bir yer olduğu düşüncesinin yerleştirilmesidir. Bu anlamda, çocuk gözüyle bakılırsa, mahza orada bulunmak ve keyfince vakit geçirebilmek, cami imajı adına başarılabilecek en önemli getiridir. Bununla beraber, çocuklara hoşça vakit geçirtebilecek belli şeyler de organize edilebilir. Çocukların arzusuna ve grubun isteğine göre, üyelerin bazı oyuncakları getirmesi, uygun bir yerde bunların korunması ve ihtiyaç anında kullanılması mümkündür. Ayrıca imkânlar ölçüsünde teknolojik imkânlardan da faydalanarak bilgisayarlı yansıtma ile çok kısa film ve çizgi filmler izletilebilir. Ama bu tür eylemler ideolojik yüklemeye dönüştürülerek asla abartılmamalıdır, zira çocuğun evde de yapabileceği eylemler camiye taşınırsa hem cami hem de toplantı anlamını kaybeder ve grup toptan dağılabilir.

Camide yiyecek ve içecek konusu, en azından Türk kültürü açısından, her zaman tartışmalı bir konu olmuştur. Ne kadar itinalı olursa olsun, hele ana mekân harimde yapılacak herhangi bir yeme içme eylemi, mutlaka bir şekilde orayı kirletecektir. Bu açıdan imamlara hak vermemek elde değildir; çünkü bu alanın kirlenmesi aynı zamanda ibadet huşusunu etkileyerek cemaatin de tepkisini çekecek bir durum ve dolaylı olarak cemaatle imamın

arasında problemler doğuracak sorunlar alanıdır. Yeme içme işinin mutlaka harim dışında başka bir mekânda yapılması daha uygun olacaktır. Örneğin çocuklar dağılırken onlara dondurma, çikolata, şekerleme, meyve ve içecek gibi şeyler dağıtılabilir. Bu tür uygulamaların bir kısmının yaz kurslarında çoğu imamlarca başarılı bir şekilde yapıldığı bilinmektedir. Fakat belli sakıncaları da olsa, bayanların kendi aralarında yine farklı bir mekânda belli şeyler yiyip-içmeleri mümkündür. Yine de bunun kadınlar arası haftalık pasta partisine çevrilmemesi konusunda grup başkanının dikkatli olması gerekir. Çünkü annelerinde gören çocuklar bu tür şeyleri içeri taşıyarak ortalığı berbat edebilir.

Grubun kaç kişiden oluşacağı caminin durum ve şartlarına bağlı olarak, grup başkanı tarafından belirlenebilecek bir meseledir. Bana göre on civarındaki rakamlar normal gibi görünürken, bazılarına göre bu az ya da çok olabilir. Fakat rakam arttıkça problemlerin artacağı düşünülürse, on rakamından az olması, çok olmasından daha hayırlı görünmektedir. Eğer gerekirse ikinci ve üçüncü bir grup daha ihdas edilebilir.

D. Muhtemel Maniler, İtirazlar ve Çözümleri

Öncelikle, konunun önemini fark eden Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Camiler ve Din Görevlileri Haftası vesilesiyle geçen yıl 1-7 Ekim 2011 tarihleri arasında yaptığı "Yaşasın Camiye Gidiyorum"86 gibi kampanyalarla konuya dikkat çekmesi takdire şayan bir davranıştır. Bu açıdan başkanlığı bir defa daha tebrik ediyoruz. Yalnız, herkesin malumu olduğu gibi Başkanlık, aynı zamanda icra makamı olduğu için dikkat çekmenin ötesinde çeşitli projelerle çocukların camiye getirilmesini fiiliyata geçirmeye çalışmalı; bu konuda oluşabilecek muhtemel itirazlar ve savsaklamalara karşı önlemler almalı ve başta imamlar olmak üzere diğer cami personeline bu konuda eğitim vermeli ya da verilmesini sağlamalıdır. Benim görebildiğim kadarıyla Başkanlık'ın, çocukları cami ile buluşturma düşüncesini en iyi uygulayabileceği proje camilerde anne-çocuk gruplarının tesisidir. Her ne kadar kampanyada çocukların babalarıyla camiye gidişi fotoğraflanmışsa da projenin faaliyete geçirilmesinde ilk adım annelerden başlamalıdır. Onların açtığı

86 http://www.hurriyet.com.tr/gundem/18850313.asp. Konuya farklı bir tepki için bkz.: http://www.ateistforum.org/index.php?showtopic=46930

yoldan daha sonraki yıllarda babalar ve çocukları devam etmelidir.

Açık konuşmak gerekirse projenin en büyük handikabı, tırnak içindeki ifadesiyle camilerin sahipleri olarak (!) imamlardan gelecek tepkiyi aşmak ya da normalleştirmektir. İşin bürokratik tarafı altta müftülükler üstte de Başkanlık'ın işi ise de uygulamada çoğu problemle imamlar yüzleşeceği için, en büyük muhalefet de onlardan gelecektir. Evvelemirde caminin temizliğinden ve düzeninden onlar sorumlu oldukları için, caminin bu tür toplantılarla çığırından çıkacağına inandıkları için de projeye olumlu yaklaşmayacaklardır. Bazı imamların imamlık dışında asıl sayılabilecek ikinci bir iş yaptığı, bazılarının ise cemaat dağılır dağılmaz camiden kaçarcasına uzaklaşıp kalan cemaati genellikle izbe son cemaat mahallerine mahkûm ettiği ülkemizde, camilerin haftada bir iki kez daha bir kaç saatliğine açık kalma ihtimali imamların bir kısmını mutlu etmeyecektir.

Fakat bütün imamlar Şanlıurfa'dan aktardığım imamlar gibi değildir. Azınlıkta da olsa, mesleğini canla başla yapan ve aşkla cemaatine her alanda hizmet vermeye çalışan, Peygamber ahlaklı iyi imamlarımızı da görmezlikten gelmemeliyiz. YECDER'in varlığı ve toplantının yapılması, bendenizin de on küsur yıldır yazmak istediğim bu düşünceleri kaleme almama sebep olan böyle imamlarımız ve onların çabalarıdır. Camiyi asli hüviyetine kavuşturma gayretlerinden dolayı, onlara ne kadar minnettar olduğumuzu bir defa daha ifade etmeliyiz. Anne-çocuk gruplarının ihdasında en büyük güvencemiz görevine sadık böyle imamlarımızdır. Onların örnekliği, hem başkanlığın hem de müftülüklerin elini güçlendirmekle kalmayacak, diğer gönülsüz imamları da bir şeyler yapmaya mecbur edecektir. Cemaatten de belli baskılar olursa, imamların toplumdan gelen bu isteğe çok fazla karşı durabileceklerini sanmıyorum. Eğer becerikli ve gayretli bir grup lideri de işin peşini bırakmazsa imamların muhalefeti kalıcı olamayacaktır.

İmamlara ilaveten ya da bazen imamların da örgütlemesiyle cemaatten de karşı çıkanlar olabilir. Fakat bu, çok uzun soluklu bir muhalefet olamaz. Zira en az cemaat kadar, anneler ve çocuklarının da camiyi kullanma hakkı vardır. Diğer annelerin de desteğini alan grup başkanı, bu tür tepkileri birebir yüzleşmeden ziyade müftülüklerin desteği ile kolayca aşabilir. İşi abartmak isteyen emekli işgüzar cemaatler, bazen müftülükleri bile bu konuda

sıkıştırabilirler ama hem imam hem de müftülüklerin elini güçlendirecek koz Başkanlık'ın bu konudaki desteğidir. Cemaat şikâyetlerine karşı görevlilerin verebileceği standart cevap, "Başkanlık'ın emri var, emir kuluyuz, elimizden bir şey gelmiyor," demektir. Kaldı ki, bu muhalif emeklilerin bir kısmının kendi torunu da camiye gelecek olduğu için, karşı koyma uzun süre devam etmeyecektir.

E. Sonuç: Oyun Alanı Olarak Caminin Dayanılmaz Cazibesi

2011 yazında, on bir yaşındaki en küçük oğlum, yine bir ilahiyatçı olan dayısı ve onun ailesi ile birlikte Mardin'i gezdi. Gezi çerçevesinde uğradıkları yerlerden biri de Mardin'deki Süryani Kilisesi idi. Çocukcağız, döndükten sonra kiliseyi anlata anlata bitiremedi. Bu yetmediği gibi, Hristiyanlığa dair nerede bir şey görse ya da duysa hemen kulak kesilip, beni soru yağmuruna tutmakta. Geçenlerde televizyonda yine böyle bir programdan sonra iftiharla şu değerlendirmede bulundu: "Hristiyanlığın hepsini biliyorum ama sadece Süryani Hristiyanlığını."

Doğrusunu söylemek gerekirse kısa bir kilise gezisinden sonra oğlumda oluşan bu ilginin beni rahatsız ettiğini söylemeliyim. Hatta henüz kendi dini dünyası netleşmemiş bu yaşlardaki çocukların benzer yerlere götürülmesinde ciddi tereddütlerimin oluştuğunu belirtmeliyim.[87] Orada gördükleri nelerdi ki onun zihnini bu kadar meşgul etti ve düşünce dünyasında kalıcı izler bıraktı.

Antik Çağ'dan günümüze çoğu filozof algı, düşünce ve eylem arasındaki ilişkiyi sorgulamıştır. Eflatun'un Mağara İdesi az çok felsefe okumuş çoğu kimsenin malumudur. İslam filozoflarının çoğu da "Hz. Âdem'e esmanın öğretilmiş olma gerçeği"nden yola çıkarak, bilginin verilmiş olduğunu savunmuşlardır. Buna karşılık bir grup filozof ise, insanın doğumdan itibaren "tabula rasa- boş levha" olduğu fikrini savunmuştur. Her iki grubun fikirlerini enine boyuna tartışmak bu tebliğin işi olmadığı gibi, boyutlarını da

87 Bu tereddüdün bir uzantısı olarak, ilköğretim birinci kademe din kültürü ve ahlak bilgisi kitaplarında diğer dinlere dair sunulan bilgilerin de kritiğinin yapılması gerektiğini düşünerek bir yüksek lisans öğrencime bu konuyu tez çalışması olarak vermiş bulunmaktayım. Zamanın modasına uyarak her şeye çoğulcu yaklaşmak bağışlanabilse de, genç zihinleri bu kadar erken bu kadar farklı bilgilere maruz bırakmanın ne kadar doğru olduğunu selim akıllarla tartışmak zorundayız.

aşacaktır. Ancak, şunu söylemek gerekir ki, iki görüşün ortasında bir yerde durmak, ya da onları bir yere kadar mezcetmek belki daha doğru bir yaklaşımdır. Bu nedenle, Tanrı'nın insanı belli melekelerle donatarak gönderdiğini ama çoğu şeyin ise bu melekeler vasıtasıyla sonradan kazanıldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Mardin'e gitmeden önce, benim oğlumun Hristiyanlığa dair bilgisi olmadığı gibi, bu konuda hiç merakı bile yoktu.[88] Bu meyanda, Tanrı'nın onun beynine önceden Hristiyanlık imgelerini yüklediğini ve Mardin tecrübesinin onları hatırlayıp aktifleşmesini sağladığını ileri sürmenin çok tutarlı olduğunu düşünmüyorum. Çoğu kimsenin malumu, fıtrat hadisinde de ifadesini bulan tabula rasa fikri, bu durumu açıklamada daha tatminkâr görünmektedir. Çocuk, tamamen boş olan bir zihinle, oldukça farklı bir ortamda ilk defa bu bilgilerle karşılaşınca, onlar zihninde yer etti. Merak saikıyla her karşılaştığı şeyi de oraya ekledi, eksiği varsa bilenlere sorarak öğrenmeye çalıştı. Nihayetinde de kendi zihinsel dünyasında inşa ettiği "Süryani Hristiyanlığı"nı tamamen bildiği güveni onda oluştu. Bence burada anahtar kelime, çocuğun "Süryani kilisesinde bizzat aldığı yerinde eğitim ve tecrübedir." Bu tetiklemeden sonra, onun devamının gelmesi kaçınılmazdır.

Rivayete göre, Kocatepe Camii projesi için açılan yarışmayı kazanan Vedat Dalokay[89] başvuruyu yapmadan önce, ilk defa camiye gider ve "Azizim burası nasıl bir yerdir, siz burada ne yaparsınız?" diye sorar.[90] 1927 doğumlu olan Dalokay, Kocatepe Camii projesini 1969'da bitirmiş olduğuna göre, ilk defa camiye gittiğinde kırk iki yaşındadır.[91] %99'u Müslüman olan bir ülkede nübüvvet yaşına kadar gelip caminin ne olduğunu bilmeyen bir Cumhuriyet aydınının, bunu öğrenmemek için özel bir gayret sarf etmiş olması gerekir zannımca. Öyleyse Tanrı'nın boş levha olarak gönderdiği Dalokay'ın düşünce dünyasına caminin yerleşmemesinde ailesi ve çevresi çok hayati bir rol oynamıştır. Vakıanın vahametini Tek Parti Dönemi'nin dine karşı menfi

88 Hristiyan dünyanın ağır izlerini taşıyan Hollywood yapımı film ve çizgi filmlerde olabilecek şuuraltı öğeleri tartışmanın yerinin burası olmadığını düşünerek onları bir kenara bırakıyorum.

89 http://en.wikipedia.org/wiki/Vedat_Dalokay, erişim tarihi: 04/04/2012.

90 Bir ziyaret esnasında mimarlık öğrencileri olayı Dalokay'ın bizzat kendi ağzından dinlemişler.

91 Hikayenin devamını merak edenler için, proje o günün şartlarında fazlasıyla modern bulunduğu için reddedilmiş ve kısmen değiştirilmiş haliyle Faysal Camii adıyla Pakistan'ın başkenti İslamabad'a yapılmıştır. 1986'da tamamlanan cami, bugün itibarıyla dünyanın dördüncü büyük camisidir. (http://en.wikipedia.org/wiki/Faisal_Masjid, erişim tarihi: 04/04/2012).

tutumuyla izah etmek yetersiz kalır, zira bugün bile aynı durumda olan çoğu Türk vatandaşı mevcuttur. Çoğulcu demokrasinin zaferleriyle sarhoş olduğumuz son yıllarda, Tek Parti Dönemi'ne kıyasla daha muhafazakâr ve ümit vadeden partilerin iktidara gelmesi bizleri yanıltmamalıdır. Çünkü yine bu dönemde, Tek Parti Dönemi'nde bile görülmemiş anormal uygulamalara da imza atılmaktadır. Bu cümleden olarak, medeniyetimizin iki bekçisi Milli Eğitim ve Kültür ve Turizm Bakanlıkları kültürün temel yapı taşlarından kitap basımından tamamen el çekmiş; bu alanı kapitalizmin ve özel sektörün insafına terk etmişlerdir.[92] İşte tam da bu nedenle, rehavete kapılmak bir tarafa; bu tür yanlış uygulamaların yol açacağı yozlaşmaları önlemek için çocuklarımızı cami ile daha çok buluşturmalı ve camiyi dost edinmelerini sağlamalıyız.

Eğitimde en etkili yöntem, yerinde eğitim ya da görerek ve yaparak öğrenmedir. Bu kuralın bir gereği olarak, yetişmeye çalıştığımızı zannettiğimiz çoğu laik Avrupa ülkesinde din derslerinin ya tamamı ya da bir kısmı mutlaka kilisede yapılmaktadır. Anne-çocuk grupları vasıtasıyla camiyi yerinde tanıyıp keşfetme imkânı bulacak olan çocuk, yetişkin döneminde de buraya uğramayı ihmal etmeyecektir. Gözden kaçırılmaması gereken bir başka nokta da çocuğun düşünce dünyasında oyunun kapsadığı yer ve cesametidir. Çocuk için dünya, oyun alanından ibarettir. Çünkü onun için en temel öğrenme ve sosyalleşme metodu oyundur. Eğer çocuğun düşünce dünyasına mümkün olan en erken yaşlarda cami=oyun eşitlemesini yerleştirebilirsek, caminin korkulması ve kaçılması değil, sevilmesi ve dost olunması gereken bir yer olduğunu öğretmiş oluruz. Hayatının sonraki yıllarında da, bu tatlı anıların lezzetiyle o çocuğun caminin gölgesinden ayrılması pek mümkün olmayacaktır. Böylece geleceğimizi garanti altına almış ve yarınlara ümitle bakabilecek bir seviyeye gelmiş oluruz. Aksi takdirde, Hick'in Hristiyanlıktan yola çıkarak İslam için biçtiği Batılı elbiseyi giymek kaçınılmaz olacaktır. Göstermek söylemekten iyidir, gelin çocuklarımıza camiyi olduğu gibi gösterelim. Gerisini ise onlara bırakalım, eminim fıtratullahın rehberliği ile onlar doğru yolu bulacaktır.

92 Konuya dair bir değerlendirme için bkz.: R. Atay, "Denizi Bitirmek: Mevlana Çalışmalarına Resmî Katkılar Üzerine", (*Harran Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. XII, S. 18, 2007, 7-12).